

● Passe-partouts en inlijsten ●

Wessel Sijl

Presenteren van gedrukte foto's. Dé finishing touch van je meesterwerk. Zo'n vijf jaar geleden heb ik voor de SoftwareBus een artikel geschreven over het snijden van passe-partouts en inlijsten van foto's. Op veler verzoek, onder andere opgetekend tijdens de CompUfair van februari 2017, waar ik het maken van passe-partouts demonstreerde, heb ik een update geschreven op het eerder verschenen artikel.

Hoewel het maken van passe-partouts al een zeer oud ambacht is, komen er toch steeds nieuwe inzichten voor het presenteren van foto's. Want ondanks het digitale geweld verdient een mooie, zorgvuldig geprinte foto of ander kunstwerk het om fraai verzorgd te worden getoond.

Er zijn veel manieren voor het maken van een passe-partout. Op internet zijn tal van tutorials, tips en instructiefilmpjes te raadplegen. Ik hanteer al jaren een paar methodes die me goed bevallen, en graag wil delen met anderen.

De benodigdheden:

- passe-partoutkarton of museumkarton
- snijlineaal
- passe-partoutsnijder (bijvoorbeeld van het merk Maped of Logan)
- hobbymesjes, groot en klein
- snijmat
- papiertape (bij voorkeur zuurvrij)
- zuurvrij dubbelzijdig tape (bij voorkeur zuurvrij)
- Eventueel spuitlijm of dubbelzijdig kleefolie (inden volledig verlijmen van de foto aan de orde is)
- rubberen rol
- dunne katoenen handschoenen (om vette vingers op je kunstwerk te voorkomen)

De keuze van het karton

Passe-partoutkarton heeft een speciale samenstelling, onder meer bedoeld voor een lange houdbaarheid en om goed te kunnen snijden. Het is wel- of niet-zuurvrij verkrijgbaar. Er zijn ook versies ertussen in (vaak een 'gewone' zuurhoudende of zuurarme basis, en daarop een zuurvrije bovenlaag geplakt). Voor kwaliteitswerk en voor lange houdbaarheid is volledig zuurvrij materiaal aan te raden. Dat geldt ook voor de lijmen en tapes. Daarover later meer.

Er zijn 'kleurloze' en gekleurde kartons. De gekleurde varianten hebben een deklaag van een bepaalde kleur, met daaronder de feitelijke karton-kern.

De 'duurdere' 'kleurloze' varianten hebben zo'n deklaag niet; die zijn door en door van hetzelfde materiaal. Overigens is het niet helemaal kleurloos; er is keuze uit diverse tinten wit, zoals helder wit, crème, ivoor, enz. Ik print veel foto's in zwart-wit met een licht warme tint, en een crèmewit karton laat zich daarmee fraai combineren. De keuze is verder vooral een kwestie van smaak.

Bij gekleurde kartons blijft de uitsnede wit (de kleur van het onderliggende materiaal), en dat geeft een fraai subtiel contrast en mooie begrenzing tussen foto en passe-partout. In de regel zijn de witte passe-partoutkartons - met alle nuances van helder wit tot aan ivoorkleur - neutraal van

karakter, en laten zich goed combineren met vrijwel elk interieur. Bij de gekleurde kartonsoorten is het aan te raden om goed te kijken naar de match met het interieur waar de foto moet hangen, en uiteraard ook met de foto zelf en met de lijst. Het geheel moet qua kleur harmonieus zijn; als dat niet het geval is, kan het afbreuk doen aan de foto. Of ook aan de omgeving waar de foto hangt. Ik realiseer me dat de keuze niet altijd gemakkelijk is. Als je er moeite mee hebt, adviseer ik je eens rond te kijken bij grote woonwinkels. Die hebben vaak binnenhuisarchitecten in dienst, die complete meubelhoeken inrichten en aankleden, vaak met afbeeldingen aan de muur. Zulke experts hebben een goede kijk op kleur- en stijlcombinaties. Even rondlopen in zo'n woonwinkel kan voor de juiste keuze van je fotopresentatie heel verhelderend zijn, en nieuwe ideeën opleveren.

Verder bestaat ook het zogenaamde museumkarton. Het heeft ongeveer dezelfde 'hardheid' (of 'zachtheid') als passe-partoutkarton, bestaat uit één homogene kern, is absoluut zuurvrij en is geproduceerd op basis van zeer hoge houdbaarheidseisen. Het is dan ook duurder dan andere typen passe-partoutkarton. Musea en galeries stellen vaak bij exposities van grafisch werk het gebruik van dit materiaal als eis. Ook musea (vandaar die naam) gebruiken dit materiaal als er zeer kostbare of zeldzame zaken worden getoond, bijvoorbeeld een houtskoolschets van de beroemde schilder Rembrandt van Rijn. Doordat er geen enkele optische witmaker is gebruikt, is het karton niet echt wit; het is iets donkerder dan ivoor.

Mede door deze kleur gaat ook de persoonlijke smaak een rol spelen. Ikzelf vind het prachtig materiaal, en goed te matchen met zwart-wit foto's (vooral als ze wat warm zwart zijn gedrukt). Het gebruik bij kleurenfoto's vind ik persoonlijk wat moeilijker; goed te combineren bij warme kleuren (bv. herfstbos in zacht licht), maar moeilijker bij koele kleuren (bv. moderne architectuur met veel glas in blauwige tinten).

Als je 'op safe' wil gaan, lees: je foto zeer duurzaam wilt presenteren, moet het beschermkarton aan de achterzijde bij voorkeur ook zuurvrij zijn als de overige materialen dat ook zijn. Ik adviseer dit vooral bij dure prints op fine-art-papier. Het beste is om daarvoor hetzelfde karton te gebruiken als aan de voorzijde. De foto wordt dan als het ware rondom opgesloten in hetzelfde duurzame materiaal.

In de handel zijn er ook speciale 'achtertikkartons', die ik ook regelmatig gebruik. Het is een wat harder soort karton, waarvan de achterzijde is beplakt met een sterke donkerge-marmerde laag. Het vormt een echt goede bescherming, maar is overigens niet zuurvrij.

De snijlineaal

Veel leveranciers van karton kunnen op maat leveren. Vaak door de grote platen (meestal 80 x 100 cm of 100 x 120 cm) voor je op maat te snijden tegen een klein bedrag. Daar is

wat voor te zeggen; veelal gaat dat snijden met zeer precies in te stellen en vlijmscherpe professionele apparaten. Wil je zelf snijden, dan adviseer ik een goede snijlineaal. Er zijn speciale versies, met een anti-slip onderlaag en (heel mooi, voor veilig gebruik!) een opstaande rand om je hand en vingers te beschermen tegen eventueel uitschieten van de vlijmscherpe hobbymessen. En verder een goede maatverdeling. Het voordeel van zelf snijden is dat je geheel naar eigen wens diverse maten uit een plaat kunt snijden. Zoals ik al aangaf, kan voor het snijden zelf een hobbymes (bv. Stanley mes) worden gebruikt. Ik gebruik een simpele houder met van die afbrekmesen, voor een luttel bedrag gekocht bij de Action.

Veilige snijlineaal

De snijmat

Het snijden moet uiteraard op een goede ondergrond worden gedaan. Bij die hele grote platen kan dat een probleem zijn; snijmatten zijn in zulke reuzenmaten niet verkrijgbaar. Wat dan wel? Ik gebruik een oud stuk laminaat; zo'n lange plank. Nadeel is dat het hobbymes snel bot is, maar met zo'n goedkoop afbrekmes zie ik dat niet echt als een probleem. Ik heb bij een medefotograaf eens gezien dat hij de achterzijde van gladde (schone!) tapijttegels had geplakt op een brede laminaatplank, en dat was (ook) een verrassend goede snijmat voor het versnijden van grote lappen karton. Er zijn kant-en-klare snijmatten in kleinere maten in de handel. Dat kan handig zijn voor het bijsnijden van kleinere kartons. Met wat speurwerk hoeft dat niet veel te kosten (bij de Action kocht ik deze voor heel weinig euro's).

Welke maat passe-partout

Om te beginnen is de maat afhankelijk van de afmetingen van de foto en van de lijst die je wilt gebruiken. Ikzelf ga bij voorkeur uit van bestaande en veelvoorkomende maten van lijsten. Vooral 20 x 30 cm, 30 x 40 cm en 40 x 50 cm zijn bij mij favoriet. Meestal ga ik voor een passe-partout met een kader van circa 5 cm (bij kleine lijsten) tot circa 8 cm (bij gebruik van grotere lijsten). Bij het (laten) uitsnijden van het karton wordt met de uiteindelijke maat al rekening gehouden.

Het uitsnijden van het passe-partout

Als eenmaal de keuze voor de maten van het passe-partout is gemaakt, komt het uitsnijden aan bod. Daarvoor bestaan speciale snijders om te kunnen snijden onder een hoek van 45 graden. De internationaal gebezigde (Engelstalige) term van zo'n schuine snede is 'bevelcut'. Dit verschaft een fraaie dieptewerking zonder schaduwen. Bij de meeste snijders wordt de snede vanaf de achterkant gemaakt. De manier van

uittekenen van de uitsnede en de aanzet van de snijder verschilt per merk.

Populair en zeer redelijk geprijsd is de Maped passe-partout-snijder. Een prima ding van Franse makelij. Zodanig uitgevoerd dat de schuin geplaatste snijder langs een geleidelijneaal beweegt. Die lineaal wordt ook gebruikt voor het uittekenen van de uitsnede.

Bij de Maped moet de geleidelijneaal stevig op zijn plaats worden gehouden, waarbij het snijpunt - dus daar waar de messnede begint en eindigt - enkele millimeters moet oversteken. Er wordt zeer voorzichtig één (bij zacht karton) of enkele halen (bij hardere kartonsoorten) gesneden. Het snijden kan het beste worden gedaan op een snijmat (zie hiervoor).

De Maped passe-partoutsnijder

Een ander bekend en populair merk is de Logan, van Amerikaanse makelij. Logan levert een groot aantal typen snijders: eenvoudige uitvoeringen van snijder met lineaal (vergelijkbaar met de voornoemde Maped) tot aan zeer professionele systemen die in de kunsthandel, musea en galeries worden gebruikt.

Het werken met de Logan-snijders is uiterst precies. Ikzelf heb een uitvoering op een onderplank waarop de lineaal annex geleiderail vast zijn gemonteerd, evenals een klem voor het op de plaats houden van het karton. Op uiterst geraffineerde wijze worden de maten van de passe-partout randen ingesteld, uitgetekend en uitgesneden. De Logan verschilt van de Maped op verschillende fronten. Zo hoeft er niet enkele millimeters langer te worden gesneden. En verder worden de snijders op een onderplank niet getrokken, maar geduwd, waarbij de snede in één keer moet worden gemaakt. Het basismodel is duurder dan de Maped, maar de kwaliteit is professioneel. Logan raadt aan om tussen het passe-partoutkarton en de ondergrond een stuk 'gewoon' karton te gebruiken (geen snijmat dus). Ik gebruik hiervoor meestal de stroken restkarton van de grote platen karton die ik heb versneden.

Is de snede goed gemaakt, dan valt het stuk eruit. Zitten er toch nog puntjes vast (kan soms gebeuren in de hoeken) snijd die dan voorzichtig los met een klein hobbymesje. Het spreekt voor zich dat het wisselmesje van de passe-partoutsnijder scherp moet zijn. De fabrikanten vermelden vaak normen voor hoe lang ze meegaan. Een onscherp mesje leidt tot rafels langs de randen. Mocht dat een keer gebeuren, dan is er nog de mogelijkheid om dat met een stukje zeer fijn schuurpapier (zeer fijne korrel) voorzichtig weg te schuren.

Over de positionering van de uitsnede nog het volgende.

- Hang je diverse werken naast elkaar op, dan is het aan te raden om de bovenste rand van het passe-partout van gelijke breedte te houden. Dat oogt fraaier, rustiger en professioneler.

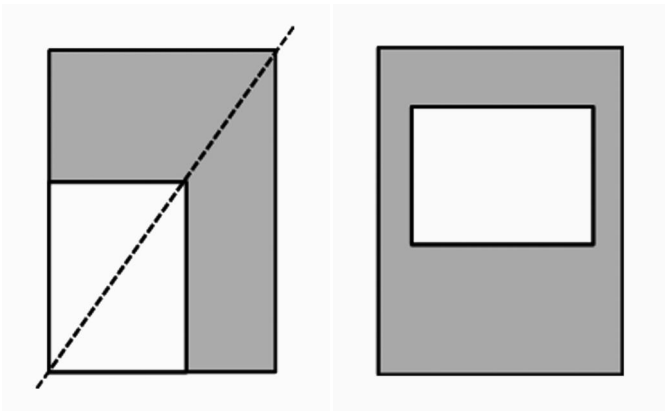

De Logan passe-partoutsnijder

- Er is een vuistregel om de randmaat van een passe-partout te bepalen. Wanneer de afbeelding in een hoek van het passe-partout wordt gelegd, laat dan de diagonaal van de foto corresponderen met de diagonaal van het karton. De afbeelding en het passe-partout hebben dan dezelfde verhouding.
- Andere variaties zijn uiteraard ook mogelijk. Zie de afbeelding hieronder.
- De breedte van de randen is afhankelijk van het formaat van de afbeelding. Ik hanteer randen van ongeveer 5 cm bij A4-prints, en randen van ongeveer 10 cm bij A3-prints of groter.

Het monteren

Nog even terugkomend op het uitsnijden: vaak wordt de rand van de afbeelding gebruikt als begrenzing van de uitsnede. Indien dat gewenst is, dan is het aan te raden om de randen van de uitsnede iets krappert te maken, om witte randjes te verbergen, of erger nog, dat de uitsnede te groot is ten opzichte van de afbeelding.

Links: Afbeelding en passe-partout in dezelfde verhouding.
Rechts: Veel gebruikte vorm passe-partout

Ikzelf hou vaak een ruime witte rand aan, van ongeveer 1 cm. Het is een kwestie van smaak, maar ik vind het ruimtelijker werken, en ik gebruik die rand - rechtsonder - soms voor het signeren (ja, bij een chique product hoort dat er ook bij!).

Opplakken van de foto

Nu komt het moment dat de foto tussen de kartons (die met de uitsnede en het rugkarton) moet worden gemonteerd. Er zijn mensen die bij voorkeur de foto volledig opplakken op het achterkarton met spuitlijm of dubbelzijdig kleefolie. Anderen laten de afbeelding liever 'hangen' (d.w.z. alleen bevestigen aan de bovenzijde, en verder laten hangen achter de uitsnede). Dat laatste wordt ook gedaan als het gewenst is om de foto weer uit het passe-partout te kunnen verwijderen.

Ikzelf hanteer voor het monteren de volgende vuistregels:

- Licht papier dat makkelijk kan kreuken of bollen, of stug papier dat van nature de neiging heeft om te buigen, plak ik in zijn geheel op. Ik doe dat met zuurvrije spuitlijm (de 3M Fotomount is een goed product).
- Zwaarder papier dat van zichzelf mooi vlak ligt, monteer ik alleen aan de bovenzijde (hangend dus). Verderop beschrijf ik hoe dat in zijn werk gaat.
- Bij zeer kostbare foto's of andere kostbare afbeeldingen komt er helemaal geen lijm of tape aan te pas. In zo'n geval wordt de afbeelding zonder hulpmiddelen geklemd tussen passe-partout en rugkarton. Of hooguit een klein tipje zuurvrij rubbercementlijm om de foto op zijn plaats te houden.

Opplakken foto aan de bovenzijde

Als ik de foto alleen aan de bovenzijde wil bevestigen, hanteer ik bij het printen van foto's op de eigen printer een ruime marge: minimaal 1 cm meer witrand dan het deel dat zichtbaar achter de uitsnede wordt gemonteerd. Op de voorkant van de print, geheel aan de bovenzijde, breng ik dubbelzijdig kleefband aan (meestal zuurvrije tape van 1 cm breed). Vervolgens leg ik de print op een vlakke ondergrond en positioneer nauwkeurig en voorzichtig het passe-partout neerwaarts op de goede plaats. Daarna voorzichtig aandrukken ter hoogte van het kleefband. Ik gebruik hiervoor het liefst een rubberen roller.

Volledig verlijmen van foto's

Ik noemde al de optie van volledig verlijmen van de foto. Naast de genoemde spuitlijm, bestaat ook dubbelzijdig kleefolie. Dat is ook erg goed materiaal, maar het aanbrengen van folie op foto, en vervolgens van de foto op de ondergrond, vereist de nodige oefening. Een ander product dat hier in Europa niet/nauwelijks beschikbaar is, is de zgn. dry mount-methode. Dat is een droge lijm op een soort folie, die door middel van verhitting (met een speciaal apparaatje - een soort ministrijkbout) licht vloeibaar wordt gemaakt. De

Uitstekende zuurvrije papiertape van Neschen

kleefkracht is zeer goed. Het is populair in Amerika (je ziet het veel op YouTube filmpjes van Amerikanen over het maken van passe-partouts). Het heeft mijn grote interesse, maar ik heb het in Europa nergens kunnen vinden. Mogelijk alleen voor de professionele sector.

Welke lijm methode je ook gebruikt: de plaats van aanbrengen op het rugkarton moet zeer zorgvuldig worden uitgemeeten, zodat het correspondeert met de uitsnede van het passe-partoutkarton.

Monteren van het passe-partout

Zodra de uitsnede gemaakt en de foto bevestigd is, wordt vervolgens het passe-partout verbonden met het rugkarton. Daarvoor hanteer ik twee methodes.

De eerste methode is: passe-partout en rugkarton volledig en permanent aan elkaar verbinden. Ik doe dat meestal met dubbelzijdig kleefband. Daarvoor bevestig ik op de achterzijde van het passe-partout, ter hoogte van de buitenkant, enkele stroken dubbelzijdig kleefband (of één brede band).

Zuurvrije
fotospuitlijm

Zo'n hobbymesje
komt altijd goed van pas

Nu wordt voorzichtig het achterkarton er tegenaan gemonteerd. Daarvoor houd ik, op een vlakke ondergrond, passe-partout en achterkarton met de onderzijden strak en precies tegen elkaar, de bovenzijde nog los van elkaar. Tenslotte laat ik de bovenzijden voorzichtig tegen elkaar stuiten. Het ge-

heel is nu gemonteerd; nog even aandrukken of -rollen voor een goede hechting.

De tweede methode is om het passe-partout open te laten (voor b.v. het later makkelijk vervangen of verwijderen van de foto), en alleen aan de bovenzijde te verbinden met tape. Dat doe ik door de bovenzijden van passe-partout en rugkarton tegen elkaar aan te leggen (binnenzijden naar boven gericht) en over de begrenzing een brede strook tape te plakken. Nu is het een soort van open te klappen envelop met een 'scharnier' geworden.

Is dit alles? Nee, uiteraard mag je het kunstwerk nog signeren (meestal rechts onder de foto). En verder breng ik op de achterzijde een (op de pc gefabriceerd en zelf geprint) stickertje aan, met mijn naam, een copyrightvermelding, plaats en datum (van de foto). Nu is het écht af.

Inlijsten

Het geheel kan nu worden ingelijst. Zoals hiervoor gemeld maak ik meestal passe-partouts in de bekende standaardmaten van lijsten. Afwijkende maten kunnen ook, maar dan wordt het inlijsten een stuk duurder. Tenzij de lijst zelf wordt gemaakt - iets voor de handige doe-het-zelvers onder de lezers. Wellicht is er onder de lezers een vakman of handige doe-het-zelver die een artikel wil schrijven over het zelf maken van lijsten?

Welke vorm, kleur en van welk materiaal de lijst moet zijn, is vooral een kwestie van smaak. Ik streef meestal naar neutraliteit, opdat het makkelijk in elk interieur past. De aluminiumlijsten doen het nog altijd goed; ze zijn immers breed in te zetten. Ik neig de laatste tijd steeds meer naar blanke of licht blankgelakte houten lijsten. Het is ook neutraal, maar net wat warmer van uitstraling. Met zwart-wit en kleurenfoto's matcht het vrij goed, maar ook met foto's in koele kleuren. Verder zie je de houten lijsten ook erg veel - vaak om die reden van brede toepasbaarheid - in fotomusea en galeries.

Het
eindresultaat.
Pronkstuk aan
de muur.

